

Взагалі, про що б не йшла мова, у автора завжди знаходиться ілюстрація з життя села; іноді пересипана гумором, часто — драматична, хвилююча. Так, наприклад, описана колективізація, що зламала немало доль займищан, в тому числі — і близьких, родичів Г. Т. Лепнюка.

«У березні 1929-го в Займищі був організований колгосп ім. Петровського, першим головою його обрали Івана Мусійовича Полевика. За колгоспом було закріплено 23,5 га землі, йому було передано 90 конфіскованих корів. До колгоспу вступило 26 чоловік з 18 дворів. Господарство спеціалізувалося на вирощуванні зернових, картоплі, льону, конопель. Тих, хто не вступав у колгосп, обкладали підвищеними податками доти, доки вони не витримували; або писали заяву, або кидали все і виїжджали з села. Серед останніх — два рідних дядьки автора. Їхні долі — поневір'яння відірваних від землі хліборобів — теж знайшли місце на сторінках цього незвичайного родоводу, що писався впродовж багатьох років.

Що водило пером автора? За його щирим зізнанням — бажання розказати своїм дітям, їхнім нащадкам правду про пращурів, не дати забути їм джерел роду свого, напоїти їх любов'ю з тих джерел — щоб довіку пишалися своїм минулим.

Георгій Трохимович немало жив за межами Займища — цілина, чверть віку військової служби віддалили його від батьківської хати, що на перехресті доріг біля кладовища. І в той же час він наче і не покидав рідних місць, де починав свою «кар'єру» свинопасом, де на все життя полонила його пісня, де він знайшов свою єдину і неповторну любов.

Багато хто з жителів району знає його як чудового соліста відомого далеко за межами Щорсівщини фольклорного колективу «Спадщина», як зразкового сім'янина і просто добру людину. А в своєму творі він розкривається ще й як громадянин, син держави, що дбає про її завтра.

Г. Т. Лепнюк мріє видати зібране невеличким тиражем — для своїх близьких. Але, думається, з ним із задоволенням познайомилося б і ширше коло читачів.

Марія ІСАЧЕНКО,
журналіст
м. Щорс.

ПРИЩЕПЛЕНА ГІЛКА

[Євреї в архівах ВЧК — ДПУ — НКВС — КДБ по Чернігівській області]

Років п'ятнадцять тому в Чернігівському УКДБ задумали створити музей славної історії органів радянської держбезпеки. Прийшов на оглядини один із вищих місцевих партначальників, походив біля стендів з фотографіями і сказав: «А на прізвище ви звернули увагу? Ні до чого нам розпалювати антисемітські настрої».

Справді, перелік співробітників органів правопорядку 20 — 30 років по Чернігівській області рясніє одноманітними прізвищами. Українські прізвища, особливо такі козацькі, як Товчи-Гречко чи Тягнирядно, виглядають вкрай екзотично. Є кілька прізвищ із закінченням на «ко», однак до деяких із них варто поставитися з недовірою: скажімо, в своєму листі до автора цих рядків професор Вільного українського університету Петро Васильович Одарченко, репресований 1929 року в Ніжині, стверджує, що слідчий ДПУ Тимошенко, який вів його справу (12800-ПФ), насправді був євреєм.

Непропорційно активна участь новоспечених «інтернаціоналістів», захмелених нечуваними досі можливостями, в утвердженні нового більшовицького порядку незалежна. Як, зрештою, незаперечний факт, що більшість євреїв жила своїм життям: згуртувавшись у ті чи інші, здебільшого юнацькі та дитячі товариства, випускали рукописні журнали, стінгазети, вивчали іврит, прищеплювали своїм членам трудові навички, готували до виїзду на землю предків. Широко практикувався збір коштів у різні фонди: для допомоги заарештованим членам організацій, для набуття спеціальних фахових знань, для господарчих потреб, екскурсій, оздоровчих виходів на природу, проведення національних свят, обрядів тощо. Більшовики, вибиваючи з-під ніг населення будь-яку можливість ідейного, конфесійного чи тим більше національного єднання, вживали рішучих заходів, повною мірою й до євреїв. Так, 1 березня 1925 року двотижнева газета «Мерказа» Трудової партії Цейрей-Ціон повідомила, що вслід за ув'язненням на Україні з першого на друге вересня минулого року близько восьми тисяч членів сіоністських угруповань, знову почалися масові арешти в різних місцевостях Союзу (16404-ПФ). У ніч на 1 серпня 1926 року, згідно з циркулярним розпорядженням ДПУ УРСР від 23 липня 1926 року, окравідділ ДПУ провів у Ніжині, Носівці, Козельці масові обшуки. Вилучили 170 найменувань «сіоністських» книг, журналів, статей, інструкцій, звітів, протоколів, листів. За ґратами опинилися майже всі активісти — здебільшого молодь (16215-ПФ). У цей самий час прилуцькі чекісти бе-

руть під підозру і «розробляють» 56 членів молодіжних єврейських товариств (16214-ПФ). У 1927 році арешти продовжились у Городні (16528-ПФ), Чернігові (4321-ПФ), інших містах. Багатьом була надана добра можливість зміцнити здоров'я північними морозцями; декого відпустили до Палестини «через один із півданих портів СРСР».

Коли сіоністська підкладка з дій людей, що усвідомлювали себе ізраелітами, була начисто виведена, («Я готов уничтожить всю єврейську націю, лишь би восторжествовало пролетарское дело», — горлав коліс Троцький), євреїв почали саджати на загальних для всіх радянських громадян підставах. Електрику судноремонтних майстерень Чернігівської пристані Горовському Залману Марковичу, який у зв'язку з висуненням кандидатами в депутати Верховної Ради СРСР товаришів Сталіна і Молотова сказав: «Ну, починається кукольна комедія!», пришили участь в антирадянській українській націоналістичній повстанській організації (4947-ПФ). Шевцю Дрімєру Хаїму Мойсейовичу з Бобровиці, родом із Галичини, де, за його необережним висловом, краще живеться, дали десять років як «польського шпигунові» (5106-ПФ). Інспектора Остерського райфінвідділу Гомельського Самуїла Ізраєльовича (відмовлявся їхати на буряки, писав навіпіл по-українському) і керуючого Семенівською райзаготконторою «Укрплодоовоч» Фельдмана Айзика Мойсейовича (інваліда) розстріляли за намір «усунути засобом терору керівників ЦК ВКП(б)» (4947-ПФ). Голову правління Чернігівської «Облспоживспілки» Рабиновича Зіновія Яковича (4088-ПФ), завідуючого промислово-транспортним відділом Чернігівського обкому КП(б)У Дашевського Зіновія Григоровича розстріляли взагалі невідомо за що (4533-ПФ). Учень із Любеча Ципорін Анатолій Шевельович написав: «Долой Молотова мордатого! Долой Сталіна усатого! Долой советскую власть!» — то хоч знав за що відповідає (5142-ПФ). Директору Чернігівського пивзаводу Файзінгеру Павлу Йосиповичу не допомогло давнє знайомство з Белою Куном: загинув у таборі як «позозрителен по шпionaжу» (5624-ПФ). І вже зовсім кривдно було йти на розстріл ніжинцям Левітіну, Мовшу, Гальперіну, Лемперту, Латинському, Ліпкіну, Тубільському тільки за те, що завкрамницею Лев Менделевич Кравинський відмовив видати «у вічний кредит» начальнику РВ НКВС лейтенанту держбезпеки Баутіну один із найкращих меблевих гарнітурів (5405-ПФ). І до всіх отих справ приклали руку правоохоронці: Гансбург, Шперлін, Тейтель, Кейжнер, Карлсон, Клейнберг, Пейзнер, Гроссман, Рахліс, Гольдфарб, Батнер...

Навесні 1938 року московська бригада заарештовує заступника начальника ЧОУ НКВС Авраама Ілліча Геплера. Троцька почесному чекістові кості, відбивають нутрощі, пояснюють: «Кончилась ваша хохляцкая лавочка. Всех еврейчиков и украинцев разгоним. Сознайайся во вредительстве в органах!» Долю громадян Чернігівщини починають вершити Петухов, Гусев, Зайцев, Бражников, Толунов, Питов, Трусов, Холодов, Кобляков, Ворожцов, Кузнецов — місця займало перелічувати.

За гріхи троцьких довелося розплачуватися й бронштейнам (розповідають: у часи застою в обласне УКДБ зайшов один із його ветеранів «Ребята! Много я евреев пересажал, а они и теперь не дают покоя. Вмонтировали в газовую плиту подслушивающее устройство. Только включу, слышу о чем-то говорят, договариваются, что-то замышляют. Помогите!» Не позбавлений почуття гумору молодий співробітник позмовницькому оглянувся: «Хорошо. Устройство с плиты уберем. А евреев, конечно, на Колыму. Годится?» Старий ожив прямо на очах: «Спасибо, дорогой! Ба-а-альшой груз с души снял!»)

І все настійніше спливають у пам'яті слова чернігівського фізкультурника, бухгалтера Габелева Якова Абрамовича (5987-ПФ), сказані ним замолоду і повторені слідчому КДБ через десятки років поневірянь у таборах і засланні: «Свою долю з радами не зв'яжу. Завжди вважав і вважаю, що єврейське питання може бути вирішене лише засобом створення незалежної єврейської держави». Нам довго вбивали в голову, що таке міг сказати лише ворог. Тому й на думку не спадало: існування єврейської національної держави надало б нового, кращого статусу й євреям, що проживають в Україні. «Ты что, гад, против советской власти?» — ми здебільшого лише таких євреїв своїми вважали...

Володимир ШКВАРЧУК,
консультант науково-редакційного
підрозділу Чернігівського облвиконкому

